

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

Zložil Josip Lovrenčič.

UVODNA BESEDA.

Od vzhoda do zahoda ima čas peroti
in večnosti ga dan za dnevom
odnašata v objem:
kar je že enkrat bilo, več ne najde poti
v življenje naših dni —
vse je ko kaplja, ki se v pesku razgubi!

Spomin ostane? O, spomin je nebojgljeno dete,
zaman v besedi govori in joče,
nihče ga trajno pripoznati noče:
umira, ko poganja prve in najlepše cvete! —

Zamislil sem se v prošlost naših gor,
ki jim pravljicega življenja zor
je dolgo svetil
in v prsih želje čudesne in hrepenenja netil,
in videl sem: že zadnja kaplja

v pozabnosti se pesek nam potaplja.
Ah, da! Železna kača z rdečimi očmi,
tam v davnih dneh prorokovana,
se vije, grize v gore in jim pije kri
pravljic, v vsakdanjost vsa zaverovana . . .

Iz mojih misli jih ne more!
Globoko
v srce jih je začrtala mladost s sanjavo roko
in dala ž njimi svetel mi spomin na moje gore!

Vam, moje gore, vzdihni zemlje do neba,
vam moja pesem,
ž njo vašo slavo naj vaš sin raznesem:
vso vašo prošlost vklešem vanjo
ljubeče, kakor lepo sanjo,
vzcvetelo v tajnah hrepenečega srca! —

ROJSTVO.

Zlata obla solnce je vtonilo za gorami
in iz črne zemlje se je vzbela lepa majska noč,
modra ptica, in je razmahnila
vseposod ogromna svoja tiha krila:
sládko se pod njimi drami
sanj tisóč
v zadovoljnomirnih gnezdih gorskih koč.

Triglav, tisočletja stari in častitljivi očak, strmi,
v misli zatopljen pred se in vidi: tudi Trenta spi.
Spi! A ena kočica le še bdi:
dvoje okenc v noč svetlobo meče,
kočica čaka vdano tihe sreče . . .

Zdaj, zdaj v njej se prvo dete rodi!

Zdaj!

Glej: meglica — táko more v noč pričarati edíno maj —
dvignila se je ob živo šumljajoči, bistri Soči
in kot lepa misel pluje k tihí kočí,
kjer še dvoje gólobjih očí, dvoje okenc, v noč žari.
Obvisela je nad hišico meglica in iz nje izvile
so se Rojenice tri, lepé, ko da bi mesečino pile
in bi solnčni žarki s snežnimi kristali
jim tančice bele stkali . . .

Prva Rojenica pesem je zapela,
struna srébrna ne bi tako zvenela:

»Dete, oj dete,
oj dete mladó,
v gorah življenje
te čaka lepó!

V gorah boš živel,
v goráh osivel
kmet, gospodar,
srečen vsekdar! —«

Druga Rojenica pesem je zapela,
zlata struna bi takó ne zazvenela:

»Drago dete, ljubo dete,
le mladost
v gorah ti zacvete:
klíc hrepenenja
v zarji življenja
zvabi te po učenost
in te k oltarju pripelje,
v sveto veselje! —«

Tretja Rojenica pesem je zapela,
struna solnčnih žarkov bi takó ne zazvenela:

Dete, dete! Lepó in težkó
in težkó in lepó ti bodi življenje,
kakor nikomur ni še biló:

Hrepenenje bodi tvoje — hrepenenje je trpljenje!
Hrepenenje bodi tvoje — v hrepenenju je kal slásti!
Hrepenenje bodi tvoje — v hrepenenju je nemir!
Hrepenenje bodi tvoje — hrepenenje te vpropasti!

In dom: dom bodi ti povsod in bodi ti nikjer!
In dasi sam, imej otroke: čuda, ki jih skriva gruda,
in tajnosti, ki jih preteklost je rodila,
in tajnosti, ki jih v prihodnosti bo solnčna luč dojila,
ko jim življenje daš
in pred strmečim ljudstvom jih priznaš,
in še se ti ne umiri srcé,
s premrzlo roko moja sestra ti oči zapré! —

Ko končala s svojo pesmijo prorokovanje tretja
Rojenica,
vse tri spet sprejela bela je meglica . . .
Na poti v noč jih z lučjo razsvetljenih okenc je
pozdravljal jok:

Rojen je bil otrók! — — —

POGODBA.

Večerni mrak se skozi okno gnete
v ponižnost štirih sten, med njimi se gosti
in pije luči kri
in mrtvotih svoje sanje plete.

Na postelji leži scholar oblečen vznak,
oči so trudne — v dnevu videle bi mrak —
sen kličejo, da bi preslepil glad.
Sna ni. Glad ko razjarjen gad,
v vse ude grize, siče strup,
še misli žestrup obup — —

Izpile sence so že davno luč. V temó
je dvanajst vdarcev bronastih prišlo;
ko čakajoč drug drugega so tajnostno brneli,
scholarju zadnje misli so razvneli:

— O Bog, o Bog!
In še ni konec časa — spet svoj krog
začne od kraja!
če se že čas pomlaja,
daj, da mu jaz odmrem,
daj, da oči zaprem
in k Tebi grem! — — —

Ni misel še dogovorila se do konca
in soba je vzžarela, ko da solnca
krvavega se v njo je luč razlila.
Scholarju je neznana sila
povrnila moči.
Ko v prazno luč strmele so oči,
začul je glas — ni slišal še enakega nikdar:

— On noče tvoje smrti, o scholar,
On hoče, da trpiš
in se trpeč življenja veseliš —
si zadovoljen s tem, scholar? —

In v rdečo luč rdeč smeh se je razrasel,
od poda se do stropa in od stene se do stene pasel
trenutke tri in je zamrl
ko da sam sebe se je zbal in se požrl.

Scholarju blede je zbledel obraz,
vse ude mu prevzel je mráz
in glas
mu bil je trepetlika, ko skoz plot blestečih zob
se razcvetelo je vprašanje: Kdo si? v sobo tiho
kakor grob.

— Kdo sem? — ki Ne mi geslo je vseh gesel,
ki Ne mi veslo je vseh vesel

in nosi me povsod
čez morje — imenujem ga: človeški rod —

— In kaj bi rad, zanikujoči duh? —
vprašanje drugó šlo je do nevidnih uh.

— Obiskal sem te; hočeš — te trpljenja rešim:
telesni ti in tvojih misli glad utešim
za zdaj in za vsehlej!
Samó pogódit se morava poprej.
Svoj živi dan se ne skesaš,
če se zapišeš mi in dušo mi prodaš! —

Scholarju v sencih je začelo biti,
ko da narastli so možgani zviti
in nimajo v črepinji več prostora.
In zadnjega pomisleka zavora
se skrhalo je ob velikí želji!

— Zapišem se ti in prodam. Vtolaži glad,
ki ude mi mrtviči,
vtolaži misli: daj naj bodo ptiči
in bo jim prosta pot, kamor bi rad,
in jaz — še jaz naj ž njimi bom povsod
in naj nad elementi bom gospod! —

— Želel si — vse se ti zgodi,
pogodbo še podpiše naj mi tvoja kri! —

Iz luči v roko je scholarju bel priplul papir
in na papirju ležal je rapir.
Scholar je vzel papir, z rapirjem roko ranil
in kapljo krvi pod pogodbo kanil.

Takrát —
sred sobe se je vzobličil nič:
odet v žareč škrlat
je pred scholarjem stal hudič:
— Spoznajva se obraz v obraz —
Glej, to sem jaz! —

Z desnico segel je scholarju v desno,
čez prste mu je palec svoj užgal
in v dlan
mu štirih prstov znamenje je dal
in spregovoril votlo resno:
— Dokler ta znak na tvoji roki bo črnel,
kar poželiš — boš vse imél! —

Na okno je potrkal mladi dan.
Hudič
se ga je zbal in se prelevil v nič.

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

Zložil Josip Lovrenčič.

PROROKOVANJE.

Z zenita je bleščalo solnce. Naš sholar
popoten
prišel je po nadiški cesti v krejsko vas:
bled kakor marmor mu je bil obraz,
oči izraz
je bil kakor prihodnost moten.
Živ čudež bil je, bil prikazen
in ljudstvu je strmečemu prorokoval prijazen:

— Poslušajte me, starčki sivolasi
in ti mladina, plod še ne rojenih dni,
ko pridejo v deželo taki časi,
da se železna kača z rdečimi očmi
bo zvito vila čez ravni,
takrat očistite srce
in čakajte:
vojak se kmetu bo pridružil
in kmet, ki tisočletja je tlačanal,
bo vničil vse in vničen s svojo krvjo svojo
last nahranil . . .

In takrat, takrat se bo konec bližal,
kedó ostane, se pred njim bo križal;
devet žen bo možá iskalo,
oddaleč hrepenenje njih ga vgleda,
a ko približajo se mu — obstane jim beseda:
zijalo jim naproti bo trhnjivo tnaló! — — —

Večer se je nagibal, zapustil sholar je vas,
a v vasi je ostal njegov prorokujoči glas:
srce ga je sprejelo, vase skrilo,
ga oplodilo
in dan za dnem
pričakovanja srp blesti ob njem:
— Kdaj glas bo dozorel v že sklonjen klas? —

* Pod vrhom Krna na zapadni strani se vidi izrazito začrtan moški obraz v profilu.

TUBEROZA.

Zložil Jos. Lovrenčič.

V japonski vasi tuberoza
zeleno živi in belo dehti
zaljubljene misli
do srčne krvi.

Ti! . . .

RELIEF V KRNU.*

Prolog.

Jesenski podvečer na zlate solnčne strune
prepeva Krnu svoj pozdrav v slovó,
a tam nad njim prihaja mrak že s srpom lune,
da bi oblakov žito žel mu nad glavo . . .

Sholar gre svojo pot . . . Pa kaj,
mu je oko v sijaj
večera zastrmelo?
In srce, kaj mu je vzdrhtelo?

Okó mu odgovarja:
Stoletja vidim in se veselim in me je strah!
Srce ga opozarja:
Jaz večnost slutim, čutim, da sem prah!

Oko se ne nagleda in strmi, strmi v zamišljeni
obraz,
ki v Krn ga vseh umetnikov umetnik — čas
stoletja, tisočletja z dletom strel je izklesál:
visoko čelo: misli v njem, da planejo med
svet, ga prerodijo,
oči so temne: večnost govori,
in ustna: nema so, a človek bi ob slutnji
njih besed
na zemljo pal in v mozgu čutil led:
prorok iz tisočletij je za tisočletja vstal!

Jesenski podvečer na zlate solnčne strune
dopel je Krnu svoj pozdrav v slovó,
a tam nad njim je vstala noč in s srpom lune
gre žet oblakov žito čez nebó.

Sholar gre svojo pot, samotno pot . . . Nadiža
od daleč mu šumi,
ne zmeni misel nič se mu za šum, obrazu v
Krn se bliža,
da ž njim se svobodno razgovori . . .

njega, vsa zloba sveta se mu je režala v spomin. Bil je truden in žalosten. Mrmral je: Videl sem cedre na Libanonu — in so padle — — —

Slednjič je obstal pred velikim razpelom, dvignil glavo in rekel:

»In tisti, ki imajo desetero brun v očesu, bodo izdirali tej sirotici pezdir —«

Odločno je sedel k mizi, pero je začelo drseti po beli poli, ko je pisal dolgo pismo v Ameriko. (Konec.)

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

Zložil Jo sip Lovrenčič.

DIALOG.

I.

Stal je pred njim in ni ga vprašal, kdo je. Zamišljeno oko mu je strmelo sam Bog ve kam, a ko vprašanje smelo mu je zaupal, uprl ga vanj temno je!

— Oko bi rad do dna izprašal moje in misli, ki so se zažrile v čelo in ž njimi mojih ust enemelo besedo, ki nemirna v prsih gloje?

Pozdravljen, če si mož, ki govori odkrito in resnico golo ljubi in k njej se vijejo mu vse poti!

Drugače — preko čela sta dve gubi se včrtali — oko v oko mi vpri in beri: kakor si prišel, se zgubi! — —

II.

Vsemoč sem čutil božjo, ko beseda zavkazala je Njena niču: bodi! In bili smo: gore so svoje grodi razgalile, da čas se v nje zajeda.

Pozneje z morjem bila sva soseda in govorila o človeškem rodu, kako zaslepljen v trdi temi blodi, ko v liku stvarstva božje bitje gleda.

V obrazu tvojem, vidim, so poteze, ki hočejo, da misel bi povedal; začni, ne motiš, jaz ne zabim zveze!

— Ta čas bo spet! Prihodnjim dnem presedal bo Bog in rod njih pojde stare steze: v veseljstvu večnem rad bo ga bi gledal!

III.

Obraz: Mu bodo zgodbe davne znane? Sholar: Herodot, Tacit, Plutarh, Strabo davnino včrtali so in ne slabo — prevstal jim bode mozeg in možgane!

— In prišel bo potem do nove hrane, da Bog Stvaritelj nič več ni za rabo in zadovoljen bo tedaj sam s sabo, da rešil umno je problem nirvane? —

— Tako bo! — — Vidiš, jaz sem zrl rodove prastarih Keltov, Grke sem poznal in slavni širni rimskih tal sinove

in eden njih ni v naše dni obstal — moči izkrvavele so njihove: Kdor upa samo v svojo moč, bo pal!

IV.

Prišli so narodi, ki so ob mojem vznožju prebivali, in prišli ste Slovenci, kot drugi tavajoči v smrtni senci po svojih lepih pokrajini okrožju.

In proti Razodetju po orožju ste zgrabili: a sreča, zmaže venci so v vero razcveteli in mučenci junaški proti vzhodnemu brezbožju

postanete za njo! In vaša dela, zapisana v povestnici zahoda: »Predstraža vere...« bodo v vek živela

in bodo sveto jamstvo, da usoda vas ljudstev-prednikov ne bo zadela, ker s svojo krvjo pričate Gospoda!

EPILOG.

Nebo se je v svinčeno morje spremenilo in vase zlate zvezde skrilo in lunin srp je v morju žel: ledeno snežno klasje začelo padati počas je...

Sholar končal pogovor je in šel. A ni bil sam. Spočela se je misel in rodila in mu spregovorila:

— Ti si mi oče! — Sholar obstal je: Jaz?

— Da, ti! — — Ah, ni mogoče!
Poglej mi v obraz
poglej v srce: vriska in joče
in samo ne ve, kaj hoče! . . .

— To je: ti si mi oče,
dal si svoje mi življenje:
nemir in večno hrepenenje!

Solčna leta daleč grem
in še dalje in ne dospem v objem
koncu in smrti:
vsepovsod

odpira se mi nova pot
v neskončni in vabeči črti! —

Kedaj se vtrudiš?
— Ko ti se zgrudiš
in me prehitiš
v kraljestvo, ki odpre ga križ! —

Nebo je preletel jesenski blisk
in grom
in veter je zažvižgal vragov vrisk:
— Ko prideš z mano v moj žareči dom! —

S POTI.

Piše Izidor Cankar.

(Dalje.)

Firenze.

Tamburin je zapel in pretrgal dolgo čakanje pred večerjo. Vrata na hodniku so se jela odpirati in zapirati, ljudje so hodili po stopnicah v obednico; nekateri so si že spotoma snažili nohte. V vestibulu sem našel Fritza nad tujsko knjigo.

»Schmitt je tukaj,« mi je rekel.

»Kateri Schmitt?«

»Bazelski profesor vendar. Staronemški in nizozemski. Nabodel ga bom.«

»Glej, kako ugoden slučaj,« sem rekel in odšel proti obednici. Fritz se je ustavil pred ogledalom in mrmraje pel »Cara mia, tanti anni . . .« Ta pesem je sedaj nova ter gre z nama po vseh ulicah in mestih.

Po večerji ga je res »nabodel«. Ko sem stopil v bralnico, je njegov pogovor s profesorjem jel zanimati že vso družbo; tisti, ki se jim je zdel dolgočasen, so se bili razgubili na vrtu za hišo; semintja je zadonel njih smeh gor k nam in enkrat smo razločno slišali, kako je signorina Ada veselo vzkliknila v svoji švicarski izgovorjavi: »Und da heißt's: die ganze Welt ist zum Verzweifeln langweilig!« To nas ni motilo. Fritz je imel zopet enega svojih najzgovornejših dnevov in je izbiral krepke izraze, živahno mahajoč pred Schmittom, ki je ležal v naslanjaču z nemško entre-acte cigaro v širokih ustih. Ko sem vstopil, je Fritz ravno končal z bedami »elendiges Gelehrtenpack«.

»In vendar je tako,« je rekel profesor in predel levo nogo na desno. »Narave stvari in našega spoznanja ni mogoče izpremeniti.«

»Toda čemu potem vsa veda? Kakšen namen ima vse to? Zakaj tratimo čas? In če je že tako,

da časa sploh ne moremo koristno porabiti in ga moramo izpolniti s kakršnimikoli skrbmi, zakaj zapravljamo tudi denar? Za malenkost, ki ni vredna, da bi človek trenil z očesom zaradi nje, ki ni vredna truda, kolikor ste ga imeli sedaj, da ste otresli pepel s cigare, izrabite sto sil svojega duha, prepotujete pol Evrope, kupite za tisočak knjig in zamudite nešteto veselja in dobrih užitkov. Jaz bi rajši . . .«

»In kaj pravzaprav . . .?« je začel profesor začudeno.

» . . . tiste ure in tisti denar zapravljal . . .« je nadaljeval Fritz in ni dal Schmittu izgovoriti.

»Oprostite, sem mislil, da ste končali,« je dejal profesor s tiho ironijo.

»Nisem. Torej bi si naročil rož in sekta in nališpanih žensk in bi imel veselo družbo. Ko bi mi začeli lasje izpadati, bi si pomel roke in bi rekel: »Neumno življenje sem živel, pa prijetno.«

»Ne,« je rekla miss Harton, »to ima še manj zmisla. Kadar mine, je itak vseeno, kako je bilo.« Ester je sedela za svojo materjo in je preko njene rame gledala na Fritza. Ne mogel bi reči, kaj je bilo v njenih očeh; bile so, kakor bi se ponosno smehljale, in vendar so bile žalostne.

»Toda kaj zahtevate od učenjakov? Če me vprašate, kak namen ima naše raziskavanje, Vam moram reči,« je odgovoril profesor, »da izključno tega: zadostiti našemu nagonu po spoznanju, odgovoriti na vprašanja, ki se mi vsiljujejo. Ta vprašanja so . . .«

»Da, ta vprašanja so pri vas druga in pri nas zopet druga. Vi odgovarjate na vprašanja, ki jih ne stavljamo, in molčite, kadar je odgovor potreben. Jaz vas vprašam, kaj je pravzaprav umetnost, in vi mi odgovarjate: Skopas je imel

vse nove pojave na literarnem polju, ni bila opravičena. So ljudje, katerim je vsaka moderna literarna novost le povod za smeh, drugi ljudje pa so, ki jim slični pojavi dajo tudi misliti. Recimo, da futuristi res do sedaj še niso ustvarili umotvorov, a priznajmo, da jih je mnogo med njimi, ki so več ali manj talentirani uomini di fégato. Upali so si stopiti z novo šolo pred literarno tako razvajeno občinstvo, niso se zbal ne kritikov, ne zasmeha. Ustvarili so nekaj novega, čeravno se ne moremo ogrevati za to novost, dokler ne dobi pametnega, solidnega ustroja. Toda je naloga literarne in vsake revolucije, da ustvarja, podira in iznova zida, konservatizem loči potem pleve od zrna in to kar je uporabno, lepo, umetno, ohranja, drugo pa izloči. Dejstvo pa, da so v literaturi pogostejši konservativci nego reakcionarci, da je le malo tako navdušenih ljudi, ki bi se drznili naslikati svetu v pravi luči večkrat harlekinski

pasatizem, da je v dobi stagnacije, kot je v Italiji zadnje čase, treba bomb in torpedovk, da se napravi vsaj malo ropota in razburjenja, opravičuje v Italiji nastop nove šole. Prepričan sem, da bo futurizem v mnogem oziru vplival na vse panoge umetnosti prihodnjih dob, naj bo potem literatura, slikarstvo, glasba ali skulptura. To je sicer prehodna doba, a sledove bo pustila povsodi.

Pri nas Slovencih do zdaj še nismo resno govorili o futurizmu. Če pa ne bo več dolgo, ko bomo po kavarnah čitali pesmi, ki jih mnogi ne bodo ne umeli, ne čutili, se ne čudim. Večina se bodo smejali, drugim se bo stvar zdel resnejša in bodo trikrat pomislili, ali naj bodo pro ali contra. Vsem onim pesnikom, mislim najmlajše in najboljše, ki jim že preseda šepavi trohej in skakajoči daktil, blede luna in neizmerno hrepenenje, kličem s parafraziranim Dantejem:

Lasciate ogni paura, o voi ch'entrate!

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

Zložil Josip Lovrenčič.

BOŽJA POT.

Strmó se vije steza pod smrečjem zelenim v goró,
po njej iz Trente romarji gredó
k Devic Kraljici na Višarje,
da jim izprosi milosti in vsega hudega obvaruje.

O Devica, Ti premila,
naša dobra Mati,
iz ljubezni si sklenila
tu med nami prebivati,
usliši naših prošenj glas:
Zdaj in naš poslednji čas
prosi Jezusa za nas! —

Romarji gredó, gredó, pojó, pojó.
Pred njimi teče deček kodrolas,
vesel in živ mu je obraz,
okó
mu čudnega je ognja vneto,
ko da hotelo bi deželo
zagledati deveto — —

Zarja jutranja se je vzbudila
za gorámi in vsa zlata se razlila
v sinji zrak.
V pesem romarsko veseli
so zvonovi zadoneli:
novo moč začutil je korak,
in vsa srca sladke radosti so zadrhtela,
ko pozdravila jih cerkvice je bela — —

Deček že stoji na vrhu gore,
gleda, gleda in nagledati ne more
se lepote, ki pred njim jo južna stran
odgrnila je v probujajoč se dan. —
Med romarji se bliža cerkvi dečkov oče
in ž njim gre mati in se joče
veselja in ponosa,
ko gleda sina, ki je svež ko rosa.

Vstopili romarji so v božji hram
in spet se pesem vernomila
nebes Kraljici je glasila:

— O Devica Ti premila,
naša dobra Mati . . .

Pesem je utihnila. V pobožnem miru si vsak sam
gleda v srce in molitve tihe
prošnje nosijo nebeški Materi in vzdihne.

Pred oltarjem kodrolasi deček nem kleči,
v Devico polno milosti so vprte mu oči
in molí:

O Devica,
Pomočnica,
prosi Jezusa za me!
ob njegovem si prestoli,
lahko bode Ti sprostiti,
da med svet bi mogel iti,
kamor žene me srcé! — —

Ob desni dečkovi je oče in Marijo prosi
za zdravje, srečo med družino
in med živino.
Ob levi dečkovi je mati in molitev njena
iskrena, vroča in s solzami oškropljena
zaupno Materi vseh mater želje nosi:

— Kakor Ti, o Mati,
imam le enega sinú
in kakor Ti,
darujem ga Bogú.

Izprosi razsvetljenje
mu svetega Duhá,
da lahko bo učenje —
vzredim Ti mašnika.

Ko uslišiš, Mati,
moje srčne želje,
pa pokličí k sebi
v večno me veselje!

Nad gorámi popoldanske ure šteje dan.
Romarji iz Trente v cerkvi za slovó
Materi Devici pesem pojejo:

Dolga je pot še
in temna bo noč,
sprosi nam, Marija,
nebeško luč! — —

In že gredo nizdol po stezi — — Pred cerkvijo stoji
še deček kodrolasi, solzné ima oči.
Mati ga tolaži: Ne joči, moj otrók!
Poglej tam daleč belo cesto,
kako gre v lepo laško mesto —
tje pojdeš tudi ti — in Bog
in jaz in oče bomo te veselí,
ko bomo tvojo mašo doživeli! — —

Vzžarel veselja dečku je obraz;
s pogledom enim še objel je južno stran,
kjer v rdečih rožah je umiral dan,
in stopil je za materjo ljubečo
in ves zamaknjen v sladko srečo
poslušal pesmi romarske je glas:

Dolga je pot še
in temna bo noč,
sprosi nam, Marija,
nebeško luč! — — —

ŠKRJANČKI.

Zgodba slovenskega študenta. — Spisal Alojzij Remec.

(Konec.)

Nedeljsko jutro v maju sem bil v cerkvi Srca Jezusovega pri maši. Zgodnja zarja je dihala na visoka gotiška okna, da je bilo vse prepojeno z mehko karminasto svetlobo. Slovesno tiho je bilo v cerkvi. Zdelo se mi je, da je vse tisto ljudstvo, ki je med tednom hitelo in se pehalo po ulicah, po delavnicah, po fabrikah in po tesnih domovih, ki je z žuljavimi rokami in s puščobo v srcu mislilo le na kruh, otreslo ves prah raz obleko, vrglo ves trud in skrbi od sebe in se zbralo tu, da pozabi na bridkosti življenja, se zamisli v lastno srce in se okoplje v velikih, nadzemeljskih skrivnostih, po katerih ga je žejalo vse dni.

Pred oltarjem se je strahoma oglasil zvonček, kot bi se bal motiti tihoto, ki je visela nad množico.

Glave so se sklonile, kolena upognila.

Tedaj sem za hip videl čez ljudi do oltarja. In tam gori ob obhajilniku, zraven sključenega sivolasega delavca, zraven dekleta, ki jo je služba iz vasi vrgla v veliko mesto, med dolgo vrsto ljudi, ki so čakali, da pride Bog v njih srca, je klečal moj prijatelj Štefan Pokoren.

Tisti hip sem čutil, da je nedelja, ne samo za ljudi, ki so bili ves teden v težkem telesnem

delu, temveč tudi za Štefana, ki je imel za sabo dneve, tedne in mesece brez miru, brez solnca, brez praznika . . .

Po maši sem se izprehajal in čakal, dokler ni prišel Pokoren. Ko sem ga ugledal, sem ga pozdravil in nagovoril, kakor bi ga slučajno srečal.

»Kako je, Štefan?«

»Tako . . . Beri!« mi je odgovoril resno, skoraj otožno, in mi ponudil s trdo kmetsko pisavo pisano pismo. Bil je list njegovega očeta, v katerem mu je pisal, da je mati na smrt bolna.

— In pridi, dragi Štefan, da mater še enkrat vidiš pred smrtjo. Pridi, če si tudi že doktor in gospod, kakor pravijo! Saj imaš samo eno mater, ki bi te še rada blagoslovila pred smrtjo. Ko njo izgubiš, ne najdeš več druge matere na vsem božjem svetu. Vse drugo izveš, ko prideš in se ustno pomeniva. Upam, da nisi pozabil na dom, na mater, na sestro in na svojega očeta, ki ti s težkim srcem piše te žalostne vrste . . .

Take so bile besede v tem listu, pisane s trdo, žuljavo roko, neme, hladne nazunaj, a vendar polne skrite žalosti.

»Mati — zlato bitje! Ko se mi je vse podrlo, v kar sem kdaj upal, ko mi je bilo srce pusto

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

SLOVO.

V taberni bili so scholarji zbrani,
ob Bacchu disputirali
in, v elementu svojem, razigrani
veseli so peli
in v duhovitosti prodirali.

Salvere vos, confratres, jubeo!
Ex filistrissimis nunc locis venio
et magnam sitim habeo —
concessu vestro utor poculo!

»Salve, salve!« je iz grl scholarskih zadonelo.
Scholar se Trentarski med nje je vsedel in veselo
prijel za vrč in ga na usta nagnil
in sladki vir je vsahnil.

Pazljivi dominus tabernae drugega je vtočil
in ga scholarjem smehljajoč izročil.

In zopet potoval je vrč iz rok v roké,
razvnemal misli in srce.

Ob uri duhov scholar iz Trente vstal je in kot je znal le on
prijateljem scholarjem je govoril sermon:

Nunc est bibendum! — Carpe diem! — Horaca vsi spoštujemo,
pojmuje in klic njegov veseli izpolnjujemo.

A jaz, commilitones, veterani et tirones,
o drugem govoril bom dónes:

Za mano so historije,

ki sem doživel jih po navodilu artis amatoriae,
poslužil sem se že remedij —

prost Amorjevih puščic zdaj sem v vaši sredi.

Da bom Minervo zdaj častil in se z vso vnemo je oklenil?

Ne! Tako sem sklenil:

slovo ji dam in pojdem kdovekam pojoč glasno:

Jaz sem Vsevem in Imamnič,

dolžnosti ne poznam in ne pravic,

a vendar sem veselih lic

in pojem kakor ptič!

Sam sebi dober sem gospod

in kamor pelje moja pot,

me streha čaka — visoko nebó

in postelj — mah in baldahin nad njo —

drevo . . .

Tako, prijatelji, bom pel
in sem bom šel in tja bom šel,
in ko se mi prikaže smrt, v objem
vesel ji roki razprostrem.
Takrat oči mi bodo vas zaman iskale,
da bi na zadnjo pot besedo vašo čul
in smeh na ustnih ob spominu na mladost v sen večni vsnul . . .

Scholarji niso čakali besed več, vsi v zamolklem zboru
zaklicali so: »Salve aeternum nobis aeternumque vale!«
In ko so vtihnili, je eden spregovoril:

»Ti greš. Težko nam je slovó.
Vsem bil si ljub, vsem bil si drag,
Kdo ve, kdaj pride spet kak tak,
ki bil bi ti enak?«

»»Nikdar, nikdar!
En sam je bil, je in ostane — Trentarski scholar!««

»Čul si besede. Hip
jih je izzval in vklesal naša čuvstva v kip.
A zdaj, prijatelji, prijatelju na pot neznano
zapijmo zadnjič pesem še ubrano!«

Scholarji vstali so in v tihi popolnočni čas
vesele pesmi zadonel je glas:

Scholar vagant sem brez skrbi — oj brez skrbi,
vse poti me tičejo
in me nase kličejo
in jaz vesel sem mladih dni — oj mladih dni.

Za jutri nisem nič sejal — oj nič sejal:
dosti drugi sejejo,
ki to bolj umejejo —
kak klas bo zame že ostal — oj že ostal.

Tako vagant grem križemsvet — oj križemsvet
srca razigranega
in duha nevgnanega
in kaj mi mar, ah, kaj mi mar ves svet, ves svet!

Ko sva si segla v roko, sem se zasmejal na glas.

»Pojedla in popila sva par uhanov, Štefkinih zlatih uhanov! Njeno poslednje bogastvo so bili. Ali so ti teknili?«

Videl sem, da je brizgnila beseda naravnost na srce.

In ko je šel, sem stopil k Štefki, ki mi je prišla naproti, tiha in topla. Ogabnost, ki je bila v meni, mi je segla do grla. Besede so bruhnile, da sam nisem vedel, kdaj in kam.

»Was soll dies blöde Lächeln? Ich mag deine Gnade nicht, mag deine Güte nicht! ... Mag deine Liebe nicht!«

Stala je pred menoj okamenela; tudi oči, te lepe, so strmele mrtve. —

Mučenec, največji med vsemi, kar jih je kdaj trpelo in umrlo zaradi lepote svojega srca, Ivan Grohar, ti spiš dolgo spanje. Dal bi skrinjo cekinov, da bi ti mogel reči le še eno samo zvesto besedo!

Štefka, kje si ti? Ali nič ne slišiš? —

Kako dobro je, da je človek novelist! —

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

V PLANINE.

(Potem, ko je zapustil Tolminski grad.)

Otrok sem bil in v svet zahrepenel.
Hrepenenje
me je vrglo v svet in življenje.
Svet in življenje sem stokrat proklel.

Še zadnjo kletev: Proklete ceste,
ki greste,
večnovabljive,
v daljave sive!

Moja noga se vas več ne dotakne.
V svoje goré scholar se umakne:
pastir
v naših goráh bom užival mir.

Mir? Beseda besed, delež otrok,
ko v dušah čistih živi Bog.

A jaz? Zabil sem nanj:
v omotici mladih sanj
sem dušo prodal — mir mi je vzet,
ne vrne ga planinski svet.
Nemiren trpel bom do zadnjega dne:
pokora — materine solzé,
pokora — očetov obraz,
pokora — moj lastni jaz — —

Ena želja, ena sama želja je moja:
Ko bo konec nemira, ko bo konec boja,
mi reci vest:
Dovolj si trpel za grehe z mladih cest! —
To dušo mi vteši in naj je ne reši,
vdan pozdravim svoje smrti dan!

Jos. Lovrenčič.

ČEZ VRT TRI SVETLE ZVEZDICE . . .

Čez vrt tri svetle zvezdice
se svetijo in utrinjajo,
sred rož tri lučke — kresničice
zdaj vstajajo, zdaj izginjajo —

In kadar za lučkami zakoprnim,
krog mene noč začrni,
in kadar stegnem roke, sred rož
me trn do krvi zaskeli . . .

Jože Plot.

»Izgubljena duša,« je odgovarjal. »In kako dolgo bo zvonila?« so hoteli vedeti. — »Še sto let,« je odgovarjal. — »Ali je sto toliko?« je dvignila mala Terezica roko s tremi prsti. Tako jo je videl Štefan ta hip in spomnil se je Lužnikove in drugih.

In namesto da bi se prekrižal, je zaklel. —

Tako je rastla tiste čase v tisoč srcih iz bolesti ljubezni temna strast, jeza in strah za ljubljene in je vzklopela ob vsakem novem nasilju dvakrat močnejša in je izpreminjala po naravi plašne, pasivne in dobrohotne ljudi v srčne, drzne obupance.

Baški Lužnik, ki je pil in se pijan pridušal, da nabrusi nož in da pojde v Tolmin, ni bil edini,

ki je mislil takisto. Bili so, ki so brusili sekire, kose, krivače in rončelice, bili so, ki so zjutraj vstajali in niso vedeli, ali ne bodo zvečer legli spat s krvavimi rokami; bili so — in teh je bilo vendar še več — ki so v jutro molili, naj jim Bog prizanese, da ne bi morali ubijati tistega dne.

Toda celo ti so molili mlačno in niso verjeli v moč molitve, sluteč, da enkrat napoči tisto jutro in tisti večer . . .

Tako je mislil tudi Štefan in je bil nemiren, zadirljiv in togoten.

Ko je dospel domov, je izvedel, da niso ne žena, ne otroci povpraševali po njem . . .

(Dalje.)

FRAGMENTI IZ TRENTARSKEGA ŠTUDENTA.

MONOLOG.

Kaj je sreča? Pergamentov črke odgovóra mi ne dajo, gledajo me mrke. Pa si sam odgovor skujem, pa si sam odgovor izmodrujem — vržem se v življenje in odgovor vtržem.

Da, v življenje! Ah, pa mati čaka, da bi videla me maševati! Ali srce naj, ali naj njo poslušam

SERENADA.

Noč si je razpletla svoje kite črne, v temo njenih las smeji se luna, biser v nje: tu tam z nebá se zvezda vtrne. — V Padovi pod temnim oknom poje struna:

Oči prečnih čar je videl scholar in je zaželel, da bi mu svetile, svetile, svetile, življenje sladile.

Vtolaži mu srce, nemirno ne ve, kje srečo bi svojo dobilo,

in rdeči klic krvi zatreti skušam? Žrtev prevelika je. Živ biti mrtev!

Pojdi, misel, pojdi v gore, materi povej: Tvoj sin ne more srcu dati svojemu povelja, da bi ga vmirila tvoja želja — poti druge se mu živo smejejo naproti! —

dobilo, dobilo, če je iz tvojih oči ne bo pilo.

O čuj, o čuj moj klic, ti cvet lepotic: scholarju se lepa prikaži, prikaži, prikaži in mu hrepenenje vtolaži! —

Izhrepenele so pod prsti vbrano strune, zamrl je zadnji hrepeneči glas — v ponosnem oknu v zlatem svitu lune prikazal se scholarju milostno je smehlajoč obraz — —

Joža Lovrenčič.